

állást, saját maga nevelőerejének ugyanannyit árt, mint az iskoláénak. A szerző a problémát az elmúlt évekből származó tapasztalatai alapján vetette fel, de a kérdés maga mindig idősebb lesz. S az a megoldási mód, amit ajánl, ilyenformán eléggé kétes értékű. Nem szólva arról a zavarról, amely a szülői ház és az iskola nyíltan megvallott ellentéte folytán a gyermek lelkében keletkezik.

Támadja az érettségi vizsgálat intézményét is, mert ez a primitív népek, férfiatató-szertartásaira emlékezteti. Az értelmiség kiválasztásának ez a módszere támadható, elsősorban azonban azért, mert valóban „szertartás”, nem pedig szűrővizsga. Eléggé ismert dolog, hogy éppen a leghaladóbb nevelési rendszerű országok igyekeznek legjobban a vizsgálatok színvonalának emelésére, s nem eltörlésére. E vizsgálatoknak akkor lesz primitív törzsi avató-szertartás jellegük, ha a vizsgázók társadalmilag körülhatárolt rétegből kerülnek ki vagy vizsgájuk éppen valamelyik társadalmi rétegbe váltott belépőjegynek számít. Kívánatos feltételek mellett azonban nem lehet egyéb, bizonyos társadalmi funkciókra alkalmas egyének kiválasztásánál.

E hasábocon nyugodtan leírhatjuk, nem tesz jó szolgálatot a nevelés ügyének, aki az iskolát mint társadalmi jelenséget másodlagosnak tartja, s csupán az egyén felől kiinduló úton jár. A szülők, külső nevelők és az intézményes nevelés csak együtt érhetnek el eredményt. Igaz, az intézményes nevelés lassan és nehezen mozgatható. Eppen ezért kívánatos, hogy ilyen kiváló felkészültségű szerző együtt nézze a gyermeki fejlődés egész kérdését, és így az iskolának is értékes segítséget adjon.

Vajda György Mihály.

DENT, H. C.: *British Education*. London, 1946. Longmans Green & Co. (Published for the British Council.) 60 l.

A „British Life and Thought” c. sorozatban, amely a British Council célkitűzéseinek szolgálatában a brit élet egész területét, valamennyi intézményeit és megnyilvánulását ismerteti, jelent meg a Times nevelésügyi mellékletének szerkesztője, számos angol neveléstudományi és szervezeti munka szerzője tollából az a füzet, amely Nagy-Britannia közoktatásügyi intézményeit és ezeknek az intézményeknek nevelői szellemét ismerteti. Anglia és Wales, Skócia és Észak-Írország nevelésügyéről, az eltérő történeti fejlődésnek és eltérő szervezetnek megfelelően külön fejezetekben számol be; az angol nevelésügyet ismertetvén, az intézmények összességében az elemi iskolai, középiskolai és szakiskolai rendszert, az ifjúság nevelői gondozásának szerveit, a felnőttek képzésére szolgáló intézményeket, a „public school”-okat, a magániskolákat, végül az egyetemeket különbözteti meg.

A pedagógiai problematika ma úgyszólván az egész világon azonos: a követelmény a nevelésügyi intézményeknek az egyenlőség elve értelmében való megreformálása, a művelődés útjainak valamennyi társadalmi osztály gyermekei előtt való megnyitása, a társadalmi osztálytagozódás képét tükröző iskolarendszer osztálykorlátainak ledöntése és az iskolarendszernek a nemzet gazdasági struktúrájához való hozzáalkalmazása. Nem érdektelen ebből a szempontból a hagyományos iskolarendszeren gyakorolt magyar és angol kritika összehasonlítása.

„Az elmúlt száz év magyar művelődéspolitikájának tengelyében a középosztály állt” — mondotta a miniszter kultúrpolitikájának alapelveit bemutató előadásában (A magyar művelődéspolitikai irányelvei. A „Mai magyar művelődéspolitikai” c. minisztériumi kiadványban. Bpest, 1946.). „Ennek a középosztálynak — folytatta —, minthogy nagy tömegeiben hivatalnokokból állt, műveltsége elsősorban hivatalnokai, tehát igen nagy mértékben formális, jogászai, vagy jobb esetben humanisztikus, irodalmi és történelmi volt. Ehhez képest iskoláiban s műveltségében erős túlsúlyban voltak a formális és humanisztikus értékű elemek (11. l.). ... E korszak iskolái... egy anakronisztikus társadalmi szerkezet anakronisztikus szellemét, életformáját, eszményeit hordozták. Az élet túlment rajtuk (12. l.). ... A középső és felsőfokú oktatásnak az a feladata, hogy a különféle foglalkozási ágaknak neveljen megfelelő szakképzettséggel felkészült utánpótlást. A magyar demokráciának nincs szüksége a régi hivatalnokai szellemben nevelt, és elsősorban formális és humanisztikusan képzett középosztályra: egységét más eszközökkel kell biztosítania. De nemcsak társadalmi rendszerünk átalakítása, hanem a világgazdasággal együtt fejlődő gazdasági életünk süllypontjainak eltolódása is szükségessé teszi, hogy fokozottabb figyelmet fordítsunk a természettudományos, mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szakképzésre.” (19—20. ll.)

„A középiskolai nevelésben a humanisztikus tanfolyam (the grammar school curriculum) túlsúlyát a ‚School Certificate‘ fokozódó jelentősége biztosította“ — írja Dent. „Ezt a bizonyítványt egyetemi bizottságok előtt lefolyt vizsgálat alapján adják ki — folytatja —, amely vizsgálatot 16 év körüli, normálisan haladó középiskolai növendékek tesznek le. Eredetileg csupán arra szolgált, hogy tanúsítsa, hogy a növendék középiskolai műveltségének ‚általános‘ fokát kielégítően megszerezte; azonban, minthogy e vizsga letétele az egyetemi és főiskolai felvételt megkönnyítette és az üzleti világban is bizonyos előnyt jelentett birtokosainak, nélkülözhetetlen ütvéllé vált nem csupán az egyetemen és a hivatásokban, hanem mindenféle, kedvező előmenetellel biztató alkalmazásban is. Magától értetődő, hogy ennek a mohón vágyott bizonyítványnak az elnyerése minden középiskolás fiú és leány, s minden szülő minden egyebet háttérbe szorító célja lett, s ennek megfelelően a vizsga követelményei egyre inkább uralkodóvá váltak a középiskolai tanfolyam fölött. Minthogy pedig ezek elsősorban intellektuális és akadémiai jellegű követelmények voltak, a helyzet egyik szerencsétlen következménye az lett, hogy az utóbbi években az ország legkiválóbb ifjú elméinek igen nagy részét nevelése ‚a nadrágos pályák védett vizei‘ (the „landlocked lake of the black-coated occupations“) felé irányította, és elterelte azoktól a nagy termelő iparágaktól, amelyekre a brit nép anyagi boldogulása épül... Másik következménye az lett, hogy azok a gyermekek, akik más középfokú iskolában nevelkedtek és nem törekedtek a ‚School Certificate‘ után, ipso facto lényegileg el voltak zárva minden hivatástól és számos egyéb, nem pusztán rutint követelő állástól.“ (20—21. ll.) — Ami pedig a public schoolokat illeti, ezek „csupán a jómódúak gyermekei“ számára vannak korlátozva... Társadalmi képük nem képviseli a társadalom keresztmetszetét, csupán néhány vékony rétegét, amelyek szoros kapcsolatban vannak egymással. A public school közössége, különösen ha internátusba van elszigetelve, keveset vagy semmit sem lát a társadalom nagy tömegeinek életéből, s tagjai ebből a szempontból teljes tudatlanságban növekednek fel. S tudatlanságukat megpecsételi még csak az a tény, hogy a tantestület is úgyszólván teljesen ugyanazokból a társadalmi rétegekből választják. A public school növendékei, exkluzív környezetben nevelkedvén, amelyben a kényelmes élet feltételei mintegy maguktól értetődően vannak meg, képtelenek megérteni, hogy mit jelentenek ezek nélkül a feltételek nélkül indulni vagy azokat kemény munka és vállalkozás erőfeszítésével szerezni meg. Végül, nevelésük exkluzivitása és szélesebb köre miatt felnőtt életüket magasabb színvonalról kezdik, mint társaik, s a nélkül, hogy megértenék az alacsonyabb rétegeket, pályájuk és társadalmi életük során megrögzítik azt az exkluzivitást, amelyet nevelésük során sajátítottak el. Ez az ‚uralkodó‘ osztály súlyos hibája“.

A kritika által változt helyzetkép nagyjából hasonló, s a demokratikus szellem által követelt újjáépítés elvei is azonosak. Ennek az újjáépítésnek az alapjait Angliában az 1944. évi Education Act veti meg; ennek a törvénynek rövid ismeretetésével és várható eredményeinek felsorolásával fejezi be munkáját a szerző.

Faragó László.

EDUCATION IN BRITAIN YESTERDAY, TO-DAY, TO-MORROW BY FIFTEEN AUTHORS. Edited by R. A. Scott-James. London, 1945. Frederick Muller Ltd. 94 l.

Míg a magyar oktatásügy mind a legutóbbi időkig konvulziókban vajúdva, az állandóság jellegének teljes hiányával, mindig a hatalmon levő miniszter személyes ügyeként szeszélyesen kezelve, szinte megszámlálhatatlan változásokon, gyökeres „reform“-okon, egymással rendszeren szöges ellentétben álló változatokon ment keresztül, — addig az angol oktatásügy megfontolt lépésekkel haladva, mondhatnók a hagyományokat állandóan figyelembe véve fejlődött magas színvonalú közoktatásügyé, melyre büszkén tekint és hivatkozik az egész angol commonwealth.

Ennek a nagytekintélyű, világhírű köznevelési rendszernek 1945. évi állapotát tünteti fel az előttünk levő, immár 4-ik kiadásban, szokott angol ízléssel kiállított csinos könyvecske, számos képpel is illusztrálva. Tizenöt szerzőnek, férfinak és nőnek, mind jónévvű tanügyi embernek, egyetemi és intézeti professzoroknak, legkülönbözőbb iskolák igazgatóinak és tanárainak cikkeit közli e kötet szerkesztője, R. A. Scott-James, azzal a kettős céllal, hogy egyrészt a korszellem követelte esetleges reformok mai korszakában a fölmerülhető ellentétes vélemények közepette Anglia minden fia előtt világos legyen az angol oktatásügy multja és jelene, főleg mai helyzete és állapota, hogy annál tisztábban láthassa kiki a jövő feladatait,